

บทที่ 4

นโยบายและโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

4.1 การพัฒนาความเจริญและการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ศึกษา

เนื่องจากบนพื้นที่สูงมีปัญหาเกี่ยวพันกันในหลาย ๆ เรื่อง ได้แก่ ปัญหาในเรื่องการปลูกพืชเสพติด ปัญหาความมั่นคงของประเทศอันเนื่องมาจากชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดน ปัญหาการทำลายต้นน้ำลำธาร รวมไปถึงปัญหามาตรฐานในการครองชีพของชุมชนบนพื้นที่สูง ในการพิจารณาปัญหาของพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาออกมาเป็นนโยบายในระดับชาติเป็นหลัก ในการดำเนินงานหรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของทางภาครัฐมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของปัญหาในขณะนั้นเป็นสำคัญ มักเป็นเพียงการแก้ไขเฉพาะหน้าเฉพาะเรื่องไป โดยในช่วงแรก ๆ มีปัญหาในเรื่องของการขาดข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาและกลุ่มชนที่อยู่บนพื้นที่สูง การดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ จึงเป็นเรื่องของการศึกษาและสำรวจจำนวนประชากรและข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับชาวเขาบนพื้นที่สูงของประเทศ ต่อมาพบว่ามิทำไร่เลือนลอยและมีการระบาดของพืชเสพติดอย่างหนัก นโยบายของรัฐจึงมุ่งเน้นที่จะลดและเลิกพื้นที่ปลูกฝิ่นและพืชเสพติดต่าง ๆ ลงให้ได้ จากการปฏิบัติงานตามนโยบายดังกล่าว ทำให้พื้นที่ปลูกพืชเสพติดลดลง เปลี่ยนพื้นที่ที่เคยปลูกฝิ่นมาเป็นพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆ พืชชนิดแรก ๆ ที่ทางหน่วยงานรัฐนำเข้าไปส่งเสริมก็คือ กะหล่ำปลี ซึ่งเป็นพืชที่มีระบบการผลิตการเพาะปลูกที่ไม่ยุ่งยาก ต้องการสภาพอากาศที่หนาวเย็น เช่นสภาพอากาศบนพื้นที่สูงทั่ว ๆ ไป ประกอบกับสะดวกต่อการขนส่งเป็นระยะทางไกล และไม่มีปัญหาในเรื่องการตลาด จึงค่อนข้างจะเหมาะต่อการปลูกบนพื้นที่สูงที่ทางไกลการคมนาคมไม่สะดวก ผลที่ตามมาคือมีการขยายพื้นที่ปลูกกะหล่ำปลีบนพื้นที่สูงเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสม ขาดมาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่สูง จึงมีการวิจัยเพื่อส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูง ให้ชุมชนบนพื้นที่สูงมีความเป็นอยู่ที่ถาวรไม่ให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐาน ไม่ให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่ของชุมชนออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดต่อไป

ในการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายและโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง กับพื้นที่ศึกษาในการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาดังนี้

ก.) ช่วงแรก : ปี พ.ศ.2502 - 2510 มีการสำรวจข้อมูลจำนวนประชากรและลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวเขา เพื่อการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาทั่วทั้งประเทศ มีการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองให้ชาวเขาเข้ามาอยู่รวมกัน แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากขาดความเข้าใจในลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเขา โดยปกติแล้วชาวเขากลุ่มต่าง ๆ ไม่ชอบอยู่รวมกันหลาย ๆ เผ่า ลักษณะการดำเนินงานของรัฐในช่วงแรกนี้มักจะเป็นไปในลักษณะสังคมสงเคราะห์ มีการตั้งหน่วยงานสงเคราะห์และพัฒนาชาวเขาตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยมีหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลัก

ข.) ช่วงที่สอง : ปี พ.ศ. 2510 - 2522 ในระยะเวลาช่วงนี้มีปัญหาเรื่องของความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับภัยคอมมิวนิสต์ และปัญหาเรื่องการปลูกพืชเสพติดบนพื้นที่สูงที่ห่างไกล ซึ่งชาวเขาบางกลุ่มมีการปลูกฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจทำรายได้หลักให้แก่ครัวเรือน แนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในช่วงนี้ จึงมุ่งเน้นส่งเสริมการปลูกพืชชนิดอื่นเพื่อเสริมรายได้ทดแทนการปลูกฝิ่น และการใช้นโยบายการรวมพวกให้เกิดจิตสำนึกในความเป็นคนไทยขึ้นในหมู่ชาวเขา มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานให้กับชุมชนที่ห่างไกล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้แก่ โครงการจัดถนนหมายเลข 1009 เส้นทางจากอำเภอจอมทอง - ยอดดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นถนนที่ตัดขึ้นด้วยเหตุผลเพื่อความมั่นคงของชาติ และมีการก่อสร้างสถานีเรดาร์ของกองทัพอากาศบนยอดดอยหลังจากที่ถนนสร้างเสร็จ ผลของการพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะถนนสายหลักที่ผ่านพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และชุมชนต่าง ๆ ก่อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมากับเส้นทางคมนาคมที่สะดวกขึ้น มีการติดต่อกับชุมชนภายนอกมากขึ้น บางชุมชนก็มีไฟฟ้าใช้ ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไป

ค.) ช่วงที่สาม : ปี พ.ศ. 2522 - ปัจจุบัน (พ.ศ. 2542) เป็นช่วงที่ต่อเนื่องมาจากการมุ่งลดและเลิกการปลูกฝิ่นในหมู่ชุมชนชาวเขา พืชในช่วงแรกที่ถูกนำเข้าไปส่งเสริม ได้แก่ กะหล่ำปลี มะเขือเทศ ฯลฯ ซึ่งกะหล่ำปลีเป็นพืชที่นิยมปลูกตามดอยต่าง ๆ มาก เนื่องจากมีสภาพอากาศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของกะหล่ำปลี การผลิตการดูแลรักษาไม่ยุ่งยาก สะดวกในการขนส่งทางไกล แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาเป็นเรื่องของการบุกรุกขยายพื้นที่เพื่อเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ของชุมชนบนพื้นที่สูง ประกอบกับขาดมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสมในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงจึงมีความสำคัญมากขึ้น ซึ่งได้สรุปการดำเนินงานตามนโยบายหลักในการพัฒนาพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ทั้ง 3 ช่วงไว้ในตาราง 4.1

ในปัจจุบันกระแสความตื่นตัวในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น สภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิด การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศ ประกอบกับภาพลักษณ์ของชาวเขาบนพื้นที่สูง ซึ่งแต่เดิมมีระบบการผลิตทางการเกษตรในลักษณะของการทำไร่หมุนเวียนและทำไร่เลื่อนลอย ส่งผลต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นอย่างมาก ทำให้โครงการพัฒนาของรัฐบนพื้นที่สูงมีการดำเนินงานมุ่งเน้นไปที่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507, การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำบึง - วัง (ตามมติคณะรัฐมนตรี 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2528) ซึ่งมีการป่าไม้เป็นหน่วยงานหลักในการควบคุมดูแล ให้เกิดการปฏิบัติเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายป่าไม้แห่งชาติที่ต้องการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศให้มากขึ้น ลดการทำลายป่าไม้และรักษาสมดุลของธรรมชาติเอาไว้ โดยมีกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลัก ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ต่าง ๆ ตามข้อกำหนดของกฎหมายเหล่านั้น

ตารางที่ 4.1 : การดำเนินงานตามนโยบายหลักในการพัฒนาในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

ช่วงที่	ระยะเวลา	นโยบายหลักในการพัฒนา	การดำเนินงานในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
1	ก่อนปี พ.ศ. 2510	การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา	<ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจข้อมูลประชากรและลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจของชาวเขา - จัดตั้งหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในหมู่บ้านบางหมู่บ้าน
2	ปี พ.ศ. 2510-2522	ความมั่นคงแห่งชาติ จากปัญหาคอมมิวนิสต์และการปลูกพืชเสพติดของชนกลุ่มน้อยบนพื้นที่สูง	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อสร้างถนนหมายเลข 1009 (จอมทอง-อินทนนท์) ขึ้นสู่ยอดดอยในปี พ.ศ.2516 - จัดตั้งสถานีเรดาร์ของกองทัพอากาศบทยอดดอยหลังจากสร้างถนนหมายเลข 1009 เสร็จ - ประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ในปี พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นขนาดพื้นที่ในปัจจุบัน (เป็นการขยายพื้นที่เพิ่มเติมจากการประกาศจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2515) - เริ่มมีการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ทดแทนการปลูกฝิ่น เช่น กะหล่ำปลี ฯลฯ
3	หลังปี พ.ศ. 2522-ปัจจุบัน (พ.ศ.2542)	การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งโครงการหลวงอินทนนท์ขึ้นในปี พ.ศ. 2522 เพื่อวิจัยและส่งเสริมการปลูกพืชเมืองหนาว - โครงการพัฒนาสูบน้ำแม่แจ่ม (ปี พ.ศ.2524-2530) - การดำเนินงานตามแผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ระยะที่ 1(พ.ศ.2533-2537) - การดำเนินงานตามแผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ระยะที่ 2(พ.ศ.2541-2550)

ที่มา : จากการศึกษา

4.2 นโยบายและการดำเนินงานของรัฐที่เกี่ยวกับการจัดการป่าไม้และสิ่งแวดล้อม

4.2.1 แนวนโยบายของรัฐช่วงปี พ.ศ.2502 - 2510

นโยบายของรัฐบาลในอดีตที่เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 7 ฉบับที่ผ่านมา สรุปได้ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการป่าไม้และการจัดสรรที่ดินว่า ลักษณะการเพาะปลูกในปัจจุบัน เป็นวิธีเพิ่มปริมาณการผลิตโดยการขยายเนื้อที่ออกไป ประกอบกับมีการบุกรุกลักลอบตัดไม้มีค่าเป็นจำนวนมาก ป่าซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติที่ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ดิน เป็นแหล่งเกิดของน้ำและเป็นแหล่งผลิตไม้ต้องถูกทำลายหมดไปในอัตราที่สูงเกินควร จะเป็นผลร้ายต่อเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด

ความจำเป็นขั้นแรกจึงได้แก่ การจำแนกที่ดินออกเป็นที่ทำมาหากินและป่าสงวนทั่วประเทศกับการจัดสรรที่ดินให้ประชาชนซึ่งไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง - ปรับปรุงระบบการครอบครองที่ดินของเกษตรกร ระวังการทำให้เสื่อมลง เร่งรัดการสำรวจเนื้อที่ ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน จำแนกประเภทที่ดินและการทำแผนที่ดินในอนาคต

4.2.1 แนวนโยบายของรัฐช่วงปี พ.ศ.2510 - 2522

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510 - 2514) มีการกำหนดให้จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ดินและน้ำปีละ 2 ศูนย์ในจังหวัดที่เหมาะสม โดยมีส่วนสัมพันธ์กับการรักษาดินน้ำลำธาร ซึ่งมีกรมพัฒนาที่ดินทำหน้าที่ดำเนินการสำรวจลักษณะและขนาดที่ดิน ปริมาณ และประเภทการผลิต ตลอดจนสิทธิการถือครอง ตามแผนปีละ 6 จังหวัด กำหนดจะแล้วเสร็จทั่วประเทศในปี 2523 และสำรวจสมรรถนะที่ดินเพื่อนำมาจำแนก กำหนดเสร็จสมบูรณ์ทั่วประเทศในปี 2531 แบ่งประเภทของที่ดิน เพื่อนำผลการสำรวจนั้นมาใช้ประกอบการวางนโยบายที่ดินที่เหมาะสมต่อไป

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515 - 2519) เนื้อหาที่เกี่ยวข้องมีว่า ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้และพันธุ์ปาลธรรมาชาติอยู่ในลักษณะเสื่อมโทรมลงแทบทั้งสิ้น กฎหมายที่มีอยู่ไม่ได้นำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ปัญหาการอนุรักษ์จะต้องพิจารณาแก้ไขให้ได้ผลอย่างจริงจัง รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในด้านการเกษตร ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาบำรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน การอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรจากป่า

4.2.3 แนวนโยบายของรัฐในปัจจุบัน (ช่วงปี พ.ศ. 2522 - 2542)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) เน้นความสำคัญต่อปัญหาและการใช้ทรัพยากรเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนเรื่องความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม มีมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สนับสนุนให้ขยายโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปรับปรุงคุณภาพของดินในพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อรักษาระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินให้อยู่ในสภาพที่จะใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป มีการวางแนวนโยบายการดำเนินการหมู่บ้านป่าไม้ว่าจะต้องดำเนินการในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่มีสภาพเสื่อมโทรมจากปัญหาการบุกรุกมากที่สุด และให้ความสำคัญกับโครงการปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์บริเวณต้นน้ำลำธารเป็นอันดับแรกและเร่งด่วน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้กำหนดแนวนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในแผนการปรับโครงสร้างการผลิตด้านการเกษตร จากการเพิ่มผลผลิตแบบเดิมโดยการขยายพื้นที่เพาะปลูก มาเป็นแบบการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต หรือเน้นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้มากขึ้น เน้นการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน ทั้งในเขตและนอกเขตชลประทาน แหล่งน้ำและป่าไม้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด รวมถึงการอนุรักษ์เพื่อลดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติด้วย ภายใต้แผนการพัฒนาชนบทยากจน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) แนวนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 5 แผน จะเน้นไปในเรื่องการเพิ่มผลผลิต มากกว่าจะพิจารณาถึงปัญหาข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ มีผลให้ทรัพยากรธรรมชาติมีความเสื่อมโทรม และเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติกลุ่มต่าง ๆ และมีแนวโน้มว่าปัญหาจะทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต จึงเกิดแนวความคิดในการประสานและวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้สอดคล้องกัน และบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 เรียกว่า แผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ แผนส่วนรวมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดและสิ่งแวดล้อม มีการเร่งรัดโครงการที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ให้แล้วเสร็จในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 เร่งรัดรัดมาตรการเสริมเพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแผน 5 เพื่อให้การพัฒนา การจัดสรร และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสานสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่าไม้ ได้แก่ การจำแนกประเภทที่ดินอย่างละเอียด เพื่อดำเนินการให้เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ การปรับปรุงป่าอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการปรับปรุงต้นน้ำลำธารการปลูกและบำรุงป่าไม้ในพื้นที่สูง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่สำคัญของประเทศ เพื่อกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละลุ่มน้ำ ให้สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2529 : 4 - 13)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาในเชิงปริมาณ คุณภาพและความเป็นธรรมในสังคมควบคู่กัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยกำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ 3 ประการคือ รักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้การเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ กระจายรายได้และกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทให้กว้างขวางขึ้น และวัตถุประสงค์ประการสุดท้ายคือการเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)

- ด้านป่าไม้และที่ดิน

แนวนโยบายป่าไม้ของประเทศไทยสามารถสรุปได้ดังนี้ ยกเลิกสัมปทานอย่างถาวรในป่าธรรมชาติทุกประเภท ห้ามส่งออกไม้ท่อน และควบคุมการนำเข้าไม้ที่ไม่แปรรูป และอนุรักษ์ป่าที่เหลือไว้เพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและต้นน้ำลำธาร จัดสรรพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมนอกเขตอนุรักษ์ในการปฏิรูปที่ดินหรือวนเกษตรและการปลูกสร้างสวนป่า ส่งเสริมการทำป่าไม้ในที่กรรมสิทธิ์เอกชน และให้มีระบบป้องกันที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้อุตสาหกรรมป่าไม้ไม่เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อม กระจายอำนาจการบริหารและจัดการป่าไม้ไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ให้ความสำคัญต่อชุมชนที่อาจถูกเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่อนุรักษ์ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาบุคลากร ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับป่าไม้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540 : 161)

- นโยบายด้านการเกษตร

มุ่งปรับโครงสร้างการเกษตรตามแนวทางเกษตรยั่งยืน ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสานและวนเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงทางด้านรายได้ ลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ตลอดจนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อม พัฒนาขีดความสามารถของสถาบันและกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่าง ๆ สนับสนุนให้มีการนำผลผลิตทางการเกษตรมาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม โดยระบบอุตสาหกรรมเกษตร การสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมชนบทและอุตสาหกรรมชุมชน ให้เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศ พร้อมทั้งเตรียมแผนการปรับตัวด้านการเกษตร เพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของตลาดการค้าสินค้าเกษตรโลก

- นโยบายเกี่ยวกับชาวเขา

ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในเรื่องของการพัฒนากลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม ให้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้มีทักษะในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ โดยผ่านระบบการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน ไม่สร้างผลกระทบทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เร่งรัดพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยต่างวัฒนธรรมให้ได้รับสัญชาติ การรับรองสิทธิทางกฎหมาย การเข้าถึงบริการพื้นฐานด้านการศึกษา สาธารณสุขและสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอ รวมทั้งการเร่งรณรงค์ให้มีการวางแผนครอบครัวและป้องกันโรคเอดส์อย่างทั่วถึง สนับสนุนการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ คนไทยต่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งนำไปใช้ในการวางแผนและปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มด้วย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544)

- นโยบายแก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติเกี่ยวกับชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2532 มีหลักการที่มุ่งจะให้ชาวเขาที่ได้รับการอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทย รวมถึงราษฎรไทยและกลุ่มชนอื่นที่อยู่บนพื้นที่สูงมีความเป็นอยู่อย่างมีระเบียบ ได้รับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ระบบการปกครองและการพัฒนาปกติต่อไป โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายไว้ดังนี้

ก.) ด้านการเมืองการปกครอง

- ให้กลุ่มคนบนพื้นที่สูงมีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินถาวรถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ให้อพยพเคลื่อนย้ายอีกต่อไป และได้รับการจัดระเบียบการปกครองชุมชนเข้าสู่ระบบที่ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป
- ให้ชาวเขาอยู่ร่วมในสังคมไทยโดยไม่สร้างปัญหาและก่อภาระทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม มีความสำนึกในความเป็นคนไทย ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของทางราชการ
- สะกดกันและผลักดันชาวเขาที่อพยพเข้ามาใหม่โดยเด็ดขาด

ข.) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

- การยกระดับรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ชาวเขาได้รับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพียงพอแก่ความจำเป็นในการดำรงชีวิตและพึ่งตนเองได้ในที่สุด
- ให้อัตราการเพิ่มประชากรชาวเขาอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับอัตราการเพิ่มประชากรในพื้นที่ราบ หรือใกล้เคียงและสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติที่รองรับ
- ให้ชาวเขาลดการปลูกและเสพพืชเสพติด จนกระทั่งเลิกการปลูกและเสพพืชเสพติดไปในที่สุด

ค.) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในการใช้และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ให้มีระบบการอนุรักษ์ การใช้ทรัพยากรและการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมเพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่, 2538 : 1)

4.3 โครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ดำเนินงานในการพัฒนาความเจริญในพื้นที่ การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานต่างมีวัตถุประสงค์มีเป้าหมายในการพัฒนาที่แตกต่างกันไป บางครั้งภารกิจต่าง ๆ ของแต่ละหน่วยงานมีความสอดคล้องกันเป็นอย่างดี หรือบางครั้งอาจขัดแย้งกันไปบ้างในระดับของการปฏิบัติงานในพื้นที่ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติงานของหน่วยงานใดก็ตามย่อมจะต้องเป็นไปตามกรอบนโยบายหลักของประเทศเป็นสำคัญ โครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ที่สำคัญมีดังนี้

4.3.1 โครงการตามแผนการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ของกรมป่าไม้

กรมป่าไม้เป็นส่วนราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั่วประเทศ มีหน่วยงานหลายหน่วยงานในระดับปฏิบัติการเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐ ในส่วนของพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีสำนักงานอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ทำหน้าที่จัดการดูแลพื้นที่ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการประกาศจัดตั้งเป็นเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ประเภทอุทยานแห่งชาติ โดยการดำเนินงานตามแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ระยะเวลา คือ ในระยะที่ 1 ปี พ.ศ. 2533 - 2537 และในระยะที่ 2 ปี พ.ศ. 2541 - 2550 ตามแผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ระยะที่ 1 ได้กำหนดเขตพื้นที่การจัดการออกเป็น 5 เขตคือ เขตที่ 1 เขตบริการ (intensive use zone) เป็นพื้นที่ที่กำหนดไว้เพื่อรองรับการใช้ประโยชน์จากการนันทนาการ การท่องเที่ยว และการเรียนรู้คุณค่าของอุทยานแห่งชาติในด้านต่าง ๆ เช่น บริเวณที่ทำกรอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (กม.31) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พักแรม ฯลฯ เขตที่ 2 เขตนันทนาการและการท่องเที่ยว (outdoor recreation zone) เป็นพื้นที่ที่กำหนดไว้เพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งใช้ประโยชน์ในการนันทนาการและการท่องเที่ยวไปด้วยกัน รวมทั้งเป็นกันชนป้องกันการกระทบกระเทือนที่เกิดขึ้นในเขตบริการที่มากเกินไป เขตที่ 3 เขตการใช้ประโยชน์เพื่อวัตถุประสงค์พิเศษ (special use zone) เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมของประชาชนหรือของราชการที่เกิดขึ้นก่อนการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ หรือพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์อื่นนอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์หลักของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งอาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับการจัดการอุทยานแห่งชาติ เขตที่ 4 เขตป่าเป็ลี่ยว เป็นพื้นที่ธรรมชาตินอกเหนือจากการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ อนุรักษ์ไว้เพื่อรักษาสภาพของสังคมพืชและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เช่น พื้นที่ต้นน้ำลำธาร พื้นที่ป่าดึกดำบรรพ์บริเวณอ่างกา ฯลฯ ในเขตนี้จะไม่อนุญาตให้มีการพักแรมหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ และเขตที่ 5 เขตฟื้นฟูสภาพ (recovery zone) เป็นพื้นที่ทั้งหมดของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งถูกบุกรุกทำลายทั้งก่อนและหลังการประกาศจัดตั้งเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อยับยั้งการบุกรุกพื้นที่และเร่งฟื้นฟูสภาพของพื้นที่ การดำเนินงานตามแผนระยะที่ 1 มีดังนี้ 1.) งานด้านบริหารและการป้องกัน 2.) การจัดการและการพัฒนาที่ดิน 3.) การนันทนาการและการท่องเที่ยว 4.) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ 5.) การปรับปรุงโครงสร้างและการพัฒนาบุคลากร และ 6.) การวิจัยและติดตามผล

การดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าทำได้ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน มีเพียงร้อยละ 38 ที่สำเร็จตามเป้าหมายของแผนที่วางไว้ เนื่องจากการกำหนดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ มากเกินไป รวมทั้งขาดความพร้อมในด้านบุคลากรและงบประมาณ โครงการและการดำเนินงานส่วนใหญ่จึงยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายของแผนที่วางไว้ ทำให้เกิดการศึกษาและการวางแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ในระยะที่ 2 (ปี พ.ศ. 2541-2550) ขึ้น ยังคงกำหนดเขตพื้นที่การจัดการออกเป็น 5 เขตเหมือนกับในแผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ในระยะที่ 1 ซึ่งแผนการจัดการในระยะที่ 2 ประกอบด้วยแผนหลักดังนี้ 1.) แผนงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2.) แผนงานป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3.) แผนงานส่งเสริมนันทนาการและการท่องเที่ยว 4.) แผนงานบริหารและพัฒนาบุคคล 5.) แผนงานด้านมวลชนสัมพันธ์ และ 7.) แผนงานติดตามและประเมินผล โดยในแต่ละแผนงานจะประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงานนั้น ๆ

4.3.2 โครงการหลวงอินทนนท์ (ปี พ.ศ. 2522-ปัจจุบัน)

พื้นที่ศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีสถานีวิจัยและพัฒนาของโครงการหลวงตั้งอยู่คือ สถานีโครงการหลวงอินทนนท์และศูนย์วิจัยขุนห้วยแห้ง เป็นส่วนหนึ่งของโครงการหลวงซึ่งเป็นโครงการส่วนพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2512 โดยใช้เงินทุนจากราชทรัพย์ส่วนพระองค์และเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทย และรัฐบาลต่างประเทศร่วมกัน เป้าหมายของโครงการคือ ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม ช่วยให้ชาวเขาลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นต้นน้ำลำธาร กำจัดการปลูกฝิ่นและผลิตพืชผลเพื่อเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ โดยมีการรักษาดินและใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง ในปัจจุบันดำเนินงานโดยมูลนิธิโครงการหลวง ทำหน้าที่บริหารงาน และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีการดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอนและพะเยา การปฏิบัติงานของโครงการหลวงได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา นับเป็นเวลากว่า 30 ปีแล้ว ทำให้ชุมชนชาวเขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งถาวรไม่อพยพเคลื่อนย้าย ลดปัญหาการทำไร่เลื่อนลอยเพื่อปลูกฝิ่นลงได้

ในส่วนของสถานีโครงการหลวงอินทนนท์ สถานีโครงการหลวงอินทนนท์เป็นหนึ่งในจำนวน 4 สถานีวิจัยหลักของมูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 4 สถานี คือ สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อ.ฝาง, สถานีเกษตรหลวงปางดะ อ.สะเมิง, ศูนย์วิจัยและส่งเสริมกาแฟอาราบิก้าแม่หลอด อ.แม่แตง และสถานีโครงการหลวงอินทนนท์ อ.จอมทอง ในการปฏิบัติงานของโครงการหลวงนั้นยังมีส่วนของศูนย์พัฒนาอีก 34 แห่ง นอกเหนือไปจากสถานีวิจัยทั้ง 4 แห่ง ได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2522 เพื่อดำเนินการวิจัยและส่งเสริมการปลูกพืชเมืองหนาวทดแทนการปลูกฝิ่น รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการเกษตรกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ เพื่อจัดตั้งถิ่นฐานชาวเขาให้เหมาะสม ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น เพิ่มรายได้และปรับปรุงความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น รักษาเอกลักษณ์ของชาวเขาให้คงอยู่ไว้ และประการสุดท้ายคือเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งดัดแปลงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

ของประเทศ เป็นการดำเนินงานที่ครบวงจรตั้งแต่การวิจัยและพัฒนาการผลิตทางการเกษตรบนพื้นที่สูง ไปจนถึงด้านการตลาดเพื่อรองรับผลผลิต โดยมีโครงการหลวงเป็นหน่วยงานหลักในการวิจัยและส่งเสริมการผลิตพืชเมืองหนาว และประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานของกรมชลประทานในการจัดหาแหล่งน้ำให้กับพื้นที่เป้าหมายของโครงการ หน่วยงานกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมป่าไม้และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างดี

ลักษณะพื้นที่ของสถานีโครงการหลวงอินทนนท์เป็นพื้นที่ภูเขาสูงมีความลาดชันตั้งแต่ 10-60 % ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,260 - 1,400 เมตร ในเขตท้องที่การปกครอง ตำบลหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ รวมพื้นที่เพื่อการเกษตรในโครงการจำนวน 3,500 ไร่ ประกอบด้วยสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์มีจำนวนพื้นที่ของสถานี 150 ไร่ และสถานีย่อยชุมชนแห่งนี้เป็นจำนวนพื้นที่ 200 ไร่ มีชุมชนชาวเขาในความรับผิดชอบของสถานีโครงการหลวงอินทนนท์จำนวน 16 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านผาหมอน ผาหมอนใหม่ หนองหล่ม ท่าฝาง อ่างกาน้อย แม่กลางหลวง สบหาด ชุนกลาง แม่แอบนอก สบแอบ สบแอบใน ป่าเขม ดินผาแม่ปอน ยางขุนปอน และแม่ะน้อย เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง 14 หมู่บ้านและชาวเขาเผ่าม้ง 2 หมู่บ้าน ทั้งหมด 510 ครอบครัว รวมประชากรทั้งสิ้น 2,793 คน (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง, 2538) ซึ่งแต่เดิมมีการทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่น ทางสถานีฯ ให้การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมแก่ชุมชนในรับผิดชอบทั้งหมดโดยส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น ควบคุมและส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชในพื้นที่เดิมไม่ให้เกิดการสนับสนุนด้านการเกษตรแก่เกษตรกรที่บุกรุกพื้นที่ป่า ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งต้นน้ำลำธารควบคู่กันไป จากการดำเนินงานของสถานีโครงการหลวงได้มีส่วนช่วยชาวเขาให้มีรายได้และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เลิกการปลูกฝิ่น มีการตั้งถิ่นฐานที่ถาวรมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและความมั่นคงของประเทศ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2538)



ภาพ 4.1 : บริเวณพื้นที่สถานีโครงการหลวงอินทนนท์

4.3.3 โครงการพัฒนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

4.3.3.1 โครงการภายใต้แผนพัฒนาชนบทตามระบบงาน กชช. พื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ได้แก่ โครงการพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้กับชุมชน เช่น การสร้างประปาภูเขาและการสร้างอาคารเอนกประสงค์ โครงการพัฒนาด้านการปรับปรุงอาชีพและรายได้จากอาชีพเกษตรกรรม โครงการปรับปรุงด้านสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัว โครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยโครงการทั้งหมดเป็นโครงการตามบัญชีแผนงานพัฒนาชนบท ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชากรให้ดีขึ้น

4.3.3.2 โครงการพัฒนาที่สูงไทย - นอร์เวย์ (ปี พ.ศ. 2528 - 2532) เป็นความร่วมมือระหว่างฝ่ายรัฐบาลไทยและองค์การระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มปริมาณอาหารและปรับปรุงการเกษตร เน้นเรื่องการปลูกข้าวบนพื้นที่สูงผสมผสานไปกับมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ ให้ความช่วยเหลือชาวเขาในการปลูกพืชเศรษฐกิจและพืชอาหารเพื่อทดแทนฝิ่น พื้นที่เป้าหมายคือพื้นที่รองรับโครงการในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ได้แก่ บ้านเด่น, บ้านสัน, บ้านห้วยเฮี้ยะเหนือ, บ้านห้วยเฮี้ยะใต้และบ้านปากกล้วย ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

4.3.3.3 โครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม แบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 ช่วงปี พ.ศ. 2524 - 25247 และระยะที่ 2 ช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2530 เป็นโครงการในความรับผิดชอบของกองอนุรักษ์ต้นน้ำ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของราษฎร ควบคู่ไปกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมีพื้นที่เป้าหมายคือพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แจ่ม เฉพาะส่วนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ได้แก่ หมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตตำบลช้างเคือง, ตำบลท่าผาและตำบลแม่เงาจร อำเภอแม่แจ่ม

4.3.3.4 โครงการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในเขตพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ดำเนินงานโดยหมวดการทางอำเภอจอมทอง เขตการทางเชียงใหม่ กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม

- ก่อสร้างเส้นทางหมายเลข 1009 : จอมทอง - อินทนนท์ ในปี พ.ศ. 2516
- ก่อสร้างเส้นทางหมายเลข 1284 : ชุนกลาง - ชุนวาง ในปี พ.ศ. 2531
- ก่อสร้างเส้นทางหมายเลข 1088 : แม่แจ่ม - ออบหลวง ในปี พ.ศ. 2531

การดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ มีหน่วยงานและโครงการพัฒนาหลายหน่วยงานและหลายโครงการที่ปิดตัวลงไป ขณะที่โครงการหลายหน่วยงานยังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งได้สรุปไว้ในตาราง 4.3 จากการดำเนินงานดังกล่าวมีส่วนทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนหมู่บ้านชาวเขาที่อยู่ในพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรมมีรูปแบบการผลิตทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงไป จากการทำไร่เลื่อนลอยและไร่หมุนเวียนเป็นการเกษตรที่ถาวรและมีลักษณะที่ผสมผสานเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 4.2 : สรุปผลการดำเนินงานในการพัฒนาพื้นที่ของหน่วยงานรัฐ

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่	การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่ของหน่วยงานรัฐ	ผลกระทบจากการพัฒนาพื้นที่ที่เกิดขึ้น
1. การแก้ไขปัญหาความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในพื้นที่ชนบท	<ul style="list-style-type: none"> - การก่อสร้างถนนเส้นทางคมนาคมสายต่าง ๆ - การจัดสร้างระบบประปาภูเขาในแต่ละหมู่บ้าน - การให้การสงเคราะห์แก่ชาวเขาโดยหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในหมู่บ้าน - การก่อสร้างสถานอนามัยและระบบโทรศัพท์ในบางหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มความสะดวกสบายให้กับชุมชนในพื้นที่ - ดึงดูดให้ประชากรในพื้นที่ที่ได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐานมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น
2. แก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติจากภัยคอมมิวนิสต์และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งหมู่บ้านและขึ้นทะเบียนประวัติชาวเขา - ให้ความรู้แก่ชาวเขาในการสร้างสำนึกความเป็นคนไทย - ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนการปลูกฝิ่น - การกำจัดและทำลายไร่ฝิ่น รวมถึงการบำบัดผู้ที่ติดฝิ่น 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีลักษณะที่ถาวรเป็นหลักแหล่งลดการอพยพเคลื่อนย้ายลง ทำให้ไม่มีการบุกเบิกพื้นที่แห่งใหม่ต่อไปอีก - ลดและเลิกพื้นที่ปลูกฝิ่นได้ - มีการใช้พื้นที่ดินที่เข้มข้นขึ้น
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมระบบการเกษตรที่มีมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ - การปลูกป่าเศรษฐกิจและป่าทดแทนเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ - ดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนในพื้นที่ต้องมีการปรับตัวให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น - ชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติตกอยู่ในฐานะผู้ถูกรุกและเป็นผู้ถูกละเมิดต่อกฎหมายบ้านเมือง

ที่มา : สรุปจากการศึกษา

4.4 ผลจากการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงโดยรวมในพื้นที่ศึกษา

4.4.1 ผลจากการพัฒนาต่อชุมชนในพื้นที่ศึกษา

- ทำให้เกิดความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ ภายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
- เพิ่มความสามารถในการรับรู้และการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสำนึกของความเป็นคนไทยของชนเผ่าต่าง ๆ ของชุมชนในพื้นที่
- ปัญหาเรื่องการปลูกพืชยาเสพติดมีลดลง เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เป็นพื้นที่ที่เปิดเผยเจ้าหน้าที่สามารถดูแลสอดส่องได้สะดวกขึ้น และจากโครงการการปลูกพืชเมืองหนาวเพื่อทดแทนฝิ่นของหน่วยงานต่าง ๆ ในภาครัฐ ทำให้ชุมชนหันมาปลูกพืชเมืองหนาวที่ได้รับการส่งเสริมแทน
- ทำให้ชุมชนมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งในพื้นที่อย่างถาวร ช่วยลดอัตราการขยายพื้นที่ทำกินและพื้นที่ชุมชนลง
- การดำเนินงานบางอย่างมีความขัดแย้งต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยเฉพาะในเรื่องที่ชุมชนตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทำให้มีปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างทางเจ้าหน้าที่และชาวบ้านในพื้นที่ตลอดมา
- เป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการขยายพื้นที่ทำกินและบุกรุกพื้นที่ป่า โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เพิ่มมากขึ้น ทั้งจากการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ ชุมชนที่อยู่บริเวณโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ รวมไปถึงกลุ่มทุนภายนอกที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ เนื่องพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์สามารถสร้างมูลค่าส่วนเกินทางเศรษฐกิจที่มีค่าสูง ทั้งในเรื่องของการผลิตพืชเมืองหนาวในเชิงพาณิชย์ และในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เข้มข้น และมีความหนาแน่นของการใช้พื้นที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในจุดที่มีโครงสร้างบริการพื้นฐานต่าง ๆ ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ บริเวณที่มีการใช้พื้นที่หนาแน่นมากขึ้นคือ บนถนนหมายเลข 1009 (จอมทอง-ยอดดอยอินทนนท์) หลักกิโลเมตรที่ 30 ซึ่งในบริเวณนี้เป็นที่ตั้งหมู่บ้านขุนกลาง และหน่วยงานรัฐหลายแห่ง เป็นจุดที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมกว่าบริเวณอื่น ๆ ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

4.4.2 ผลจากการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

- ชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่มีการปรับตัวไปสู่ลักษณะที่ทันสมัย รับเอาวัฒนธรรมของชาวไทยพื้นราบและวัฒนธรรมตะวันตกเพิ่มมากขึ้น ทำให้ความหลากหลายของลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมในกลุ่มชนเผ่าแต่ละกลุ่มลดลง
- ชุมชนมีความเข้าใจในเรื่องการควบคุมการเพิ่มจำนวนประชากรดีขึ้น
- ทักษะในการใช้ภาษาไทยดีขึ้น สามารถที่จะสื่อสารทำความเข้าใจกับบุคคลต่าง ๆ ภายนอกได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีโอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น
- ระบบการศึกษาในแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของหมู่บ้านถูกแทนที่ด้วยระบบการศึกษาตามหลักสูตรภาคบังคับ กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ของชุมชนมีการศึกษาสูงขึ้น แหล่งให้ความรู้แก่เยาวชนไม่ใช่เป็นชุมชน แต่เป็นโรงเรียนที่อยู่นอกพื้นที่ สิ่งที่ได้รับจากการศึกษาอาจจะมีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการพัฒนาองค์ความรู้ของชุมชน
- กลไกการควบคุมทางสังคมของชุมชน ที่แสดงออกผ่านทางระบบความเชื่อตามประเพณีดั้งเดิมลดความสำคัญลง เนื่องจากการรับเอาศาสนาและความเชื่ออื่นที่แตกต่างไปจากความเชื่อเดิม
- องค์กรการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบใหม่เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งเข้ามามีบทบาทแทนที่องค์กรของชุมชนในรูปแบบเดิม

4.4.3 ผลจากการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

- เกษตรกรในพื้นที่จะเปลี่ยนรูปแบบการผลิตทางการเกษตรมาเป็นเกษตรกรรมแผนใหม่เพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงการใช้สารเคมีต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตรที่จะเพิ่มขึ้นตามมา
- จากการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตในเชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งพาลาดมากขึ้น ความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนลดลง
- สมาชิกในชุมชนออกไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรนอกพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องการขยายพื้นที่ทำกินในอุทยานแห่งชาติ
- การติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนในพื้นที่กับภายนอกทำได้สะดวกขึ้น เป็นผลพทุติกรรมในการบริโภคของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไป มีลักษณะการบริโภคแบบเมืองเพิ่มมากขึ้น ทำให้ครัวเรือนมีรายจ่ายสูงขึ้นในการซื้อหาสินค้าฟุ่มเฟือยและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากขึ้น